

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Vita Gasparis Barzaei Belgae E Societate Iesv: B. Xaverii
In India Socij**

Trigault, Nicolas

Coloniae, 1611

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45183

VITAE

GASPARIS

BARZAEI BELGAE

E SOCIETATE

IESV.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

De ortu Gasparis, eiusq; gestis, priusquam Societatem ingrederetur.

ELGIUM in Prouincias 17. diuisum, vnam habet cōpluribus Insulis distinctam, Zelandiam, Mattiacis olim populis (vt doctioribus placet) habitatam. Harum vna Goëza, ab oppido, quod continet, eius nominis dicta, Gasparis patria est; vbi parentes habuit honestos quidem, sed tenues ac plebeios, quos supra vulgus vera filij nobilitas virtute parta

A sub-

2 VITAE GASP. BARZAEI

*Origo
Gasparis
& edu-
catio.*

subuexit. Porro patrem Franciscum, matrem Agnetem dictam iherunt. Vnde factum existimo, vt in Lusitania Gaspar Franciscus appellaretur, more suæ gentis, cognomen à parentis nomine mutuatus, tanquàm peregrinum minus, & Lusitanis auribus altero cognomine familiarius.

Eius natalem annum, pueritiam, ac propè totam ætatem, exceptis paucis illis postremis, quibus omnino claruit, annis, fortunæ conditio, & verò viri modestia planè obscuram reddiderunt. Fuit enim ex illis vnus, de quibus sacræ litteræ dicunt: Quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam, ijs è diametro aduersus, quibus occidit sol in meridie. Sic tamen accepimus, eum post prima Grammaticæ rudimenta in Zelantia deuorata, in celeberrimam & antiquissimam Louaniensem Academiam, in Brabantia Belgij Ducatu sitam, & eius Metropolim, concessisse: vbi expleto Philosophiæ curriculo, ac Magiste-

rij

rij laurea donatus, in Castrensi, ve-
ajunt, Pædagogio, Theologica stu-
dia arripuit, eosque fecit progres-
sus, quos conciones habita, respon-
sa de iure conscientia data declara-
runt; nisi scientiam illi diuinitus
inditam (quod alibi discutiendum
est) cum multis existimemus.

Inde varij eum casus erroresque
in Lusitaniam attulerunt; quibus
porro casibus iactatus sit, incertum.
Non desunt tamen, qui sub Carolo
V. militasse putent: at tandem ma-
lis eruditum, quibus expertis bel-
lum amarescit, militia primùm,
postea etiam mundo nuntium re-
misisse. An idoneo autore ita sen-
tiant, ambigo. Nec de nihilo ta-
men hæc opinio nata est: quando in
litteris Indicis iam olim editis, ad *Lovanij*
marginem litterarum Ormutina- *an. 1566.*
rum, hæc à fidâ, vt creditur, manu
adiecta reperiantur. At verò non
est quòd incerta confectemur. Cer-
tum illud, priusquam se Deo man-
ciparet, in Lusitania viro nobi-
li habuisse. Erat is Sebastianus

A 2 de Mo-

4 VITAE GASP. BARZAEI

de Moraes, ærarij regij in Lusitania totos 12. annos præfectus, vir magna apud suos olim integritatis opinione: qui quòd vxorem haberet, è Belgico sanguine oriúdam, facillè Gasparem in suam familiam vel in coniugis gratiam admisit.

Hic postquam Gasparem ex India in Europam fama rerum admirabilium reuexerat, hoc eius factum de se narrare solitus est. Visus erat hero nescio quid peccasse: itaque intemperantiùs in eum inuehitur, & verbis verbera adiiciens Gasparem malè mulctat. tacuit tum Gaspar, vt erat naturæ facilis ac modestæ: & verò tacendum illi erat qui herum de iracundia moneretur statuerat, ne iracundo monitor esset iracundus. Abierant iam hora aliquot, & Gaspar hominem obseruabat, cuius, cum iracundiam deseruisse conspexit, ad eum adit, & fustem eundem manu gerens, herum

Tolerantia exemplum.

offert. Sume, ait, nunc here fustem & si quidem tibi peccasse iam, cum iram posuisti, videor, nocenter

plectere

plectere
velin
ne al
stiga
petie
pudo
reliq

S

filiu
tare:
regna
ingre
muta
quib
equi
adm
Orie
ratio
Deo
Crec
deric
facu

plecte. non ego is sum qui peccare velim, puniri nolim; sed quæso te, ne aliàs, cùm famulos suscipis castigandos, consilium ab iracundia petieris. Quibus ille verbis herum pudoris admirationisq̃ue plenum reliquit.

CAPVT II.

Societatem Iesu ingreditur.

Seruiendi necessitatem, quam Gaspari nascendi fortuna imposuerat, diuinæ sapientiæ cōsiliū eum docuit in melius permutare: ac si quidem Domino seruire, regnare est; suo in Societatem Iesu ingressu seruitutem in regnum permutauit. Atque vtinam ij viuerent, à quibus in Societatem est cooptatus! equidem non dubito virum tantum ad maxima natum; tantum, inquam, Orientis lumen, singulari quadam ratione Aegyptiacis ex tenebris à Deo ad terram sanctam euocatum. Credibile omnino P. Simonis Roderici exemplo ac consuetudine, à sæculi stipendijs ad vexilla Chri-

6 VITAE GASP. BARZAEI

*P. Simon
Roderi-
cus Ep̄s.
scopatum
respuo.*

si esse traductum. Hic etenim B. Xa-
uero Indiam petente, Regis Ioan-
nis III. rogatu, ac B. Ignacij nutu,
cuius erat ex nouem primis socijs
vnus, in Lusitania remanserat; &
virtute eximius, cum ob alia, tum
vel maximè repudiando Episcopa-
tu Conimbricensi, summa Regis
voluntate, delato habebatur. Itaque
tanta viri modestia excitatus, imi-
tandi studio in Societatem adscribi
flagitauit, eaque impetrata. Conim-
bricam anno 2b. Regij, illius Colle-
gij fundatione quarto, salutis no-
strae 1546. à confirmata per Paulum
III. sexto, die Aprilis 20. peruenit.
Hæc ex Tirocinij codicibus decer-
pta, vbi etiam moribus nostris libri
nonnulli, quos in donum intulit,
recensentur: quo apparet, eum, si
quid à domesticis obsequijs succifi-
ui temporis haberet, studijs dare
consuetum.

Non pauci iam tum ibidem erant
in nostra Societate: & Gaspar, qui-
dem 127. illius Collegij numera-
tur, quamuis abierant ex his aliqui

in

in Indiam, & alias in partes vineæ Domini, quidam etiam fortasse retro abierant; atque ita ferè centum ibi tum vixisse referuntur. P. Simon licet Olyssiponæ in aula commoraretur, idque ob Principis Ioannis institutionem, in quatum Regis impensè id postulantis, tum B. Ignatij autoritate (qui hoc Regi optimè merito non negandum existimabat) subrogatus fuerat P. F. Ioanni Soarez, Conimbricensem Episcopatum adeptus: tamen subinde suos ac ferè solènnioribus diebus internisebat. Magnus erat illis temporibus feruor, magna virtutis exempla, tantaque domi ac foris se mortificandi, vt hac in re aptè loquar, contentio, vt ardere domus ipsa virtutum igne amoreque diuino videretur. Possem in hac re, fortassè non importunè, ad quædam digredi, & ad singularia descendere, nisi alienum esset ab instituto; & vt fuisset alienum, fecissem tamen, nisi fusè, & ex instituto, Prouinciæ Lusitaniæ sanctissimæ & antiquissimæ, qui præ

A

4

mani-

8 VITAE GASP. BARZAEI

manibus hîc sunt, annales in lucem aliquando prodituri, hæc æterna memoria digna ab interitu vindicarent. Eodẽm itaque anno, qui erat 1546. sub natalem Domini, vt tiro-nes suo conspectu recrearet, & inflammata salutis proximorum studia magis accenderet, atque adeò simul exploraret, Conimbricam aduenit. Postremum illud ita ab eo factum, vt non occuparet imparatos. Nam Olyssipona cuique suum axioma de diuino amore, de quo coram dicturi essent, miserat, & querendi ac postulandi ex se, quod libitum esset, fecerat potestatem. Prestiterunt hæc omnes, quæ sitaque pariter ac responsa monumentis sunt inserta: nihil tamen de Gaspare reperio, sed quantum se supra cæteros extulerit, ex simili periclitandi genere manifestum euadit.

Varij in Societate gradus. Sunt in Societate nostra, ad imitationem Ecclesiasticæ hierarchiæ, quæ est castrorum acies ordinata, varij gradus ac ordines. Primum tenent, Patres Professi, qui virtute ac doctri-

doc
pra
voc
feru
teru
tum
ac p
pro
ris
P. S
nem
effo
in o
mer
accu
pto
ad q
ordi
incl
abie
runt
pro
de,
in R
nistr
fed
quæ

doctrina conspicui, nuncupato, supra religiosa tria, quarto Pontifici voto, seiplos in omnia pericula offerunt Ecclesiæ causa adeunda. Alterum illi, qui tum in temporalibus tum in spiritualibus eos adiuuant, ac proinde Coadiutores dicuntur, prout in Constitutionibus ac litteris Apostolicis explicatur. Itaque P. Simon, qui tirones suos ad omnem virtutem ac Societat. normam efformabat, edixit omnibus, vti re in oratione diligenter Domino cõmendata, & rationum momentis accuratè expensis, sibi quisque scripto traderet, quid ea in re sentiret, ad quem in Societate gradum atque ordinem ad maiorem Dei gloriam inclinaret. Varij varia, omnes quod abiectius sibi videbatur, responderunt. Gaspar porrò in hæc verba, prout ex Lusitano, quanta potui fide, conuerti, respondit: Non veni in Religionem ministrari, sed ministrare; multo minùs veni delitias, sed Christum Iesum crucifixum quæsiturus, & eum in sancta pau-

*Negatio
sui in P.
Gaspare
insignis.*

110 VITAE GASP. BARZAEI

peritate, castitate, ac obedientia se-
cuturus, vt iam ante promisi: atque
ideo dico ac profiteor esse me para-
tum, ac me totum in manus R. V.
trato perpetuò Patrum Professo-
rum Societatis IESV adiutorem, co-
quum, domus euerforem, obsona-
torem, seruum à pedibus (ita enim
ille) litteras & alia eius generis mā-
data terra marique delaturum, quā-
cumque illi in partem me ad maius
Dei obsequium amandariat, siue
in terras Christianorum, siue Sara-
cenorum; Turcarum vel Gentili-
um. Adhæc in manus R. V. me
trato in nomine Iesu Christi, vt
non solum illi, sed infimo cuique
nostræ Societatis, in infimis quibus-
que domi vel foris seruiam. Qui-
buslibet item proximis ad obsequi-
um diuinum absque vlla exceptio-
ne: leprosis, peste, cancro, aut alia
qualibet ægritudine quantumcun-
que contagiosa in nosocomio labo-
rantibus. Offero me denique qui-
buslibet peregrinationib² ad quas-
cumque terras remotas: Indiam,
Abyf-

Abyssinos, &c. in habitu pannoso,
 lacero, in fame, sitis, in frigore, & æ-
 stu; in imbre & niue; in qualibet a-
 lia egestate, prout R. V. vel quilibet
 alius suo mihi nomine mandauerit.
 Sequar agnum quocumque ierit, i-
 pso passo, eadem cogitatione arma-
 tus. Non cupio esse Professus, nec ad
 eam rem propriam habere volun-
 tatem, salua semper Christi & R. V.
 si quid mandauerint, voluntate. V-
 niuersa hæc promitto ac profiteor
 coram Domino & gloriosa Virgi-
 ne eius matre, me in perpetuum
 obseruaturum, & quam potero
 absolutissimè. Quod ego ita va-
 lidum ac ratum habeo, ac si vo-
 tum solenne esset. Atque adeo coc-
 lites omnes rogo, gratiam ac vires
 vt mihi impetrent, ad hæc ita perfe-
 ctè implenda, vt cupio vsque ad
 mortem, mortem autem crucis; at-
 que ita in manus R. V. Christi vi-
 ce tradò, vt de me statuatur ac fa-
 ciat, quod ex eius honore magis e-
 rit in perpetua seruitute. Hactenus
 Gaspar ita in obedientiæ bilance

libratus, vt dubites, in quam partem velit inclinare, nisi fortasse in eam, à qua naturæ corruptæ instinctu abhorremus, vt deinde in aurea veri obedientis æquabilitate confisteret: quæ quidem eius verba velut sacra temerare veritus, in suo candore reliqui, memor ebori colores non addendos.

Sed non fuit ipse factis alius quàm verbis, quantum quidem ei licuit, semper in abiectis officijs muneribusque versatus. Conimbricæ artium magister & Theologus ita se gerebat, vt vulgo rudis & ineptus ad omnia politiora haberetur: frequens erat in culina, triclinio; sed potissimum bene longo tempore vestiarij socius; ex eo iam ædificij sui spiritualis alta iaciens fundamenta. Quam porrò toto illo tempore quo Conimbricæ egit, quod non fuit biennio toto, purè & sanctè vixerit, ex eo videre possumus, quòd seriò lamètetur tempus apud infirmos amissum, & in istis colloquijs malè collocatū, quòd in ijs nimium sibi

Humilitatis studium.

sibi, & suæ delectationi indulgeret. Ita omnino viri sancti, admirabili spiritualium oculorum perspicacitate, in ipsis virtutibus suis ac sanctis operibus inveniunt, quod reprehendant. Sed videamus modo, quam admirabili ratione lumen illud sub modio positum, dum maxime latere cupit, Deus super Ecclesiæ candelabrum collocarit.

CAPVT III.

Sacris initiatur ordinibus.

INter eas religiosi tyrociniæ exercitationes, quas P. Simon suis præscribebat, erat alia quædam magni semper habita in Societate, atque adeò in omni benè constituta Religione momenti: suum scilicet Superiori totum animum aperire, rectè præueque facta, atque omnes hostis nostri suggestiones prodere: quod vt illis esset familiarius, etiam aliquando palàm vt fieret, vel permittebat, vel incitabat, satis gnarus hostem proditum fugere, cuius artes non sunt nisi quales à

Principe tenebrarum expectari debeant occulta. Hoc ipsum itaque quadam die in P. Simonis praesentia serio agebatur, pro se quisque se accusabat, vel remedium accepturus, vel poenam aliquam ex in nato pudore de se ipso sumpturus. cum ecce tibi Gaspar noster ad P. Simonis se pedes abiiciens, ait, importuna se & graui demonis tentatione infestari, a quo ad concionandi munus optandum sollicitaretur. Mouit ea res reliquos, sed ad risum. cui enim videri posset, Gasparem illum ita rudem, hominem externum & in lingua Lusitana, vt in caetera non deessent, infantem, posse hac tentatione pulsari videbatur Gaspari, vt & caeteris omnibus, non ferenda tentatio, tamen facile refutanda.

*Diuina
providē-
tia exē-
plum.*

Sed planè mirabilis est illius providentia, qui disponit omnia suauiter, cum hac ratione, vt à vtilioribus munijis, quod secus videri poterat, ad altiora admoueretur, effectum sit. P. Simonis iudicium, quod

quod aliud tum in homine nihil
 appareret, Gasparis, & reliquo-
 rum iudicio commune fuit. Itaque
 medicinam malo facturum, vt pro-
 prio ense Goliath iugularet, con-
 cionandi cupiditatem conatus est
 concionando præfocare. Gaspa-
 rem statim vicinum scamnum sub-
 ire iubet, & qua de re velit, ver-
 ba facere. Ille verè humilis nul-
 lum medicinæ genus subterfugi-
 ens, ad dicendum seriò aggreditur;
 verum ita malè, vt nulli tolerabi-
 lis saltem concio videretur; cum
 & Lusitani sermonis penuria hæsi-
 taret, tum ea oris ac corporis esset
 vastitate, vt ne quidem, qui pro-
 ficere posset, iudicaretur. Percon-
 tatus ex eo P. Simon, ecquid ipsi
 tandem de se videretur, apertè re-
 spondit: quamuis aliquoties æqua-
 li, ac peiore euentu dixisset, con-
 cionatorem se quandoque futu-
 rum non desperare. Res mira illis,
 quibus de eius demissione tantum
 constabat, est visa: sed P. Simon,
 quoniam Rectores in subditis
 regen-

regendis, cum opus, numine afflari certum, diuini aliquid latere subodoratus, hominem ad se vocat, opinione sua doctiorem repertum domesticis officijs expedire se, & in literas incumbere iubet, ac se ad sacros ordines breui suscipiendos comparare. Admiratus plurimum decretum Gaspar; sed vt erat ad obediendum factus, ne ausus quidem est repugnare: Octo ab ingressu in Societatem mensibus iam expletis, ipsa natalis Domini noctu exeunte, iam anno Domini 1546. nou^o Sacerdos primum, immò tria prima sacrificia litat: alij cum eo duo, P. Benedictus Fernandez & P. Ludouicus de Gram, Conimbricensis deinde Collegij Rector, idem insigni sua cæterorumque, vt scribitur, gratulatione & lætitia præstiterunt. Posterior etiamnum, dum hæc scribo, Pernambusci in Brasilia viuit. non licuit ei diu per P. Simonem Tyrocinij quiete frui; viri virtus & operariorum penuria breui eum in a-
ciem eduxerunt. Et sanè videtur,
vnà

vnà cum caractere sui quoque muneris obeundi gratia fuisse donatū. Siquidem & conciones feliciter eueniebant, & quidquid deerat, ingenti animarum zelo facile compensabatur. His initijs suis ad quantum dicendi facultatem ascenderit, posterius apparebit.

CAPVT IV.

In Indiam destinatur.

PRimitias huius tanti spiritus, secundo post sacerdotium susceptum anno, oppida in Lusitania duo prægustarunt, Figueiro & Pedroga, Conimbrica quatuor quinqueve leucis distantia, & inde Olyssiponam euntibus ad sinistram sita. Eò P. Simon P. Gasparem ex nostre Societatis instituto miserat: ibique doctrinæ Christianæ capita explicare, concionari, confessiones excipere, in quibus postea ita excelluit, est aggressus, tanto fructu, vt in hæc vsque tempora memoria in hominum ore perduraret. Dum istic frugem facit, Deus, qui alio tantum
lumen

lumen destinarat, & durioribus animis excolendis præpararat, Superioribus eam mentem ingerit, ve nauigatione proximè appetente, in Indiam cum alijs aliquot amandaretur. Itaque visus est ab ea occupatione reuocandus, in qua suffectus illi P. Ludouicus Gonzalez, qui deinde Sebastiani Regis magister fuit, insigni virtute vir, ac modestia imprimis & sui despectu eximius. Nam cum mandato P. Simonis, Rectoris munere Conimbricæ functus esset, illud propensa voluntate cum coqui officio commutarat, & iam aliquamdiu sedulo cum magna animi sui voluptate obiuerat, cum rursus inde ad Gaspari succedendum euocatur. Profectus ille ad Gasparem, Figueiro redeuntem & Pedrogam petentem obuium habet; nunciat ei domum redeundam. Mox ille quorsum mi Pater? in Indiam se vocari ut intellexit, obstupuit primo; at postquam se collegisset, gestire gaudio, in terram se abijcere, immor-

immortales Deo ante omnia gratias agere cepit: inde ad Patrem conuersus, tam lati nuntij baiulo grates omnes quas potuit persoluit, cum eo paciscens, vt merita omnia in reliquã vitam, quam optima ratioe possent, forent cõmunia. Inde P. Ludouico Gonzalez comite ceptum iter profèquitur, ea quæ iam præ manibus habebat, ante reditum perfecturus.

Ac mirũ est, non ex itinere mox domum rediisse, vt hoc suum gaudium, quod capere animo nõ poterat, in ceteros fratres, cũ gratulãtuos partiretur: sed nimirũ hos animi leuantis motus spes proxima frugis de proximis colligendæ temperabat. Pedrogã vbi peruenit, mox campano ære concionẽ cogit, ad quam eo ardore verba facit, quo credibile est hominem ita permotum facere potuisse. Nã habet tantos aliquãdo diuina gratia impetus, potissimum si ad res arduas vocet, vt hominẽ propè extra se rapiat. Ego sanè mallem, quod sensit Gaspar, experiri, quam eius animi motum rudioribus
his

his lineamentis adumbrare iam ille sibi in India esse videbatur, iam ad Brachmanes dicere, vel in media Iaponia, aut China, aut inter Abyssinos; quæ ille loca iam diu spe conversionis deuorarat. Sub extremam concionem auditoribus se ad peccata eorum poenitentiae Sacramento expianda obtulit: fore hoc laborum suorum gratissimum stipendiũ & munus abeuntis, animæ cuiusque suam vi Sacramentorum restituere puritatem. Extemplò è pulpito ad sedem huic muneri deputatam pergit, eos qui se obtulerint auditurus: ac subito (tantus fuerat in animis audientium motus excitatus) poenitentibus gratissima vndique obsidione cingitur, & succedentibus inuicem alijs atque alijs, diem reliquum totum, cum tota nocte insequenti, ad decimam vsque diei sequentis horam, continuò confitentium concursu continuat, cibi omnino ac somni immemor. Totis enim illis 18. aut 20. ferè horis nec semel affurgens, nec oculos sopori per-

*Feruo
in signis.*

permittens ita permanfit, vt licet pridie pedes veniffet, magna contentione verba feciffet, abfque vlla refectione perfeueraret ad decimã, vt dixi, fequentis horam: cum diuinum officium recitaturus, miffam facturus, & fuis poenitentibus cælestem panem præbiturus affurrexit. His ipfe tolerantiaæ fuæ faciebat periculum, & iam tum ad magnos illos Indiae labores præludebat. Hinc deinde P. Ludouico Gonzalez reliquis, quæ agenda supererant, commendatis, Conimbricam in Indica cogitatione defixus, Februarij 18. cum in ea miffione ab oëtana Ianuarij mensem ac decem dies pofuiffet, regreditur, vbi non minores dedit exultantis animi demonstrationes, nifi quod iam quodammodo prælibato gaudio, res minus noua fibi cæterifque videretur. Biduò post 20. Februarij à cariffimis fratribus non fine lacrymis Conimbrica digreffus Olyffiponam cum focijs (nam alij quattuor, Balthafar Gagus, Baretus, Emmanuel Vaaz, & Ludo-

Ludo-

Ludouicus Froez Olyssiponæ iam
 eos præstolabantur) in D. Antonij,
 quæ tum erat Societatis domus, quâ
 Residentiam vocamus, nunc verò
 Collegium est; peruenit: vbi dum
 nauigationis tempus expectat, fer-
 uore suo nostros omnes magna spe
 compleuit, magnum aliquem vineę
 Dominicæ cultorem in Indiam na-
 uigare.

CAPVT V.

Gaspar in Indiam soluit.

INSANAM illam, vt nonnulli
 vocant, in Indiam nauigatio-
 nem aggressurus Gaspar, in D.
 Antonij domo accuratè sibi nauti-
 cum commeatum compararat; non
 illum quidem, qui corporis necessi-
 tati deseruit (hac enim sollicitudi-
 ne prouida rectorum cura suos li-
 berat) sed eum, qui frequentia ora-
 tionis, ac cætera pietatis exercita-
 tione acquiritur & perdurat. Post-
 quam igitur ab eo instructus esset,
 Olyssipone Patrum iucundissima
 stipatus corona egreditur. quæ in

COITI

eo itinere, quod erat ad naues vs-
 que, dicta fuerint, aut cogitata, ab
 experientia facilius est discere,
 quam ab eloquentia. Solemne iam
 tum erat generosos illos totius
 mundi ciues, velut olim Christiani
 Paulum, ad litus vsque comita-
 ri, ac subinde positis genibus, Dei
 Virginis, & Sanctorum auxilium
 implorare. Locus est ab Olyssipo-
 ne, celeberrimo totius mundi em-
 porio, Belem vel Bethlehem di-
 ctus, celebre etenim Hierony-
 mianorum Patrum, Lusitanorum
 Regum & nominatim magni illius
 Emanuelis, qui longas Regum ma-
 nus in Indiam vsque primus ex-
 tenderat, qua magnificentia, qua
 pietatis monumentum: ubi cum
 stabant naues duae, in Indiam solu-
 turae. Hic ab inuicem, cum fan-
 ctis hinc letitia, illinc amula-
 tionis pie fletibus, & fausta solu-
 turis appreciatione digressi nauem
 insiliunt, familiaribus cum Eu-
 ropa extremum valere iussis, ve-
 la animosque ad veras Orientis
 opes

opes, animas Christi sanguine redemptas conuertunt, eo auidius, quo pluribus eas periculis prospiciunt quærendas.

Dux naues erant ad iter instructæ; Prætoriam à D. Petro, alterâ Galegam nominabant: decem verò è Societate, non minimum illis temporibus subsidium Indiarum, illi in vtramque pari numero distributi quisque suam conscendunt. Gaspar in Prætoriam cum P. Melchiore Gonzalez, P. Balthasare Gago, Ioanne Fernando, ac Aegidio Bareto; in alteram P. Antonius Gomez, Paulus del Valle, Franciscus Fernandez, Emanuel Vaaz, & Ludouicus Froez subierunt. Priori præesse iussus P. Melchior Gonzalez; alteri P. Antonius Gomez. Verùm intereà dum expectant, anchoras tollunt, vela distendunt, intentis intuentium oculis satisfaciendū puto, & breuiter faciendum, vt noti sint Gasparis socij: & quia quæ de tota nauigatione dicentur, ita de Gaspare dicentur, vt tamen intelligantur cum socijs

*Gasparis
in nauigatione
Socij.*

eijs eiusdem nauis fuisse cõmunia;
 deque altera, si non eadem, saltem
 simillima intelligantur. De P. An-
 tonio Gomez alius erit necessariò
 dicendi locus: hoc tantum moneo,
 illum Theologiæ doctorem è cele-
 berrima illa Sorbona Parisiensi, an-
 te ingressum in Societatẽ extitisse,
 qui iam Indiam ideò peteret, vt
 Goæ Rectoris officio fungeretur.
 P. Melchior Gonzalez, is qui post rē
 Christianam in India Boccaymi
 præclarè administratam, Gaspari in
 munere Præpositi Prouincialis bre-
 ui tempore successit, vsque dum in
 Iaponiam solueret. Balthasar Ga-
 gus rebus in Iaponia præclarè ge-
 stis celeberrimus fuit: Ioannes Fer-
 nandez ibidem socius B. Xauerij de-
 cem totos annos concionibus, licet
 esset rerum temporalium adiutor,
 promouit. Baretus, Emanuel Vaaz,
 ac Franciscus Ferdmandez in India
 strenuè laborauerunt, sed cæteris
 obscuriores in Annaliũ monumen-
 tis remansere. Paulus del Valle à B.
 Xauerio luculento teste vir magnæ

B

vir-

26 VITAE GASP. BARZAEI

virtutis appellatus, post in Comorino Promontorio multos labores exantlatos tantum non martyr mortuus est. Ludouicus Froez Iaponum non Apostolus modò, sed & historicus fuit insignis, & facilè illorum temporum primus, vt ex litteris, cuius constare potest. Sed ad Gasparem redeamus, & cum bono Deo soluentem 17. Martij anni 1548. prosequamur.

Hominem magna facturum tantum de proprijs viribus diffidere est opus, quantum de diuino fauore confidere. Et verò ita sentiebat Gaspar; quem in nauem ingredientem, cum magnam nobilium hominum multitudinem vidisset, ea subiit cogitatio, vt fructum aliquem inter illos facere se posse desperaret. Verum se ipsum deinde consolans, & in Domino spem erigens, nouit inquit, quid Dominus agat, cuius ipse prouidentiae committebat vniuersa. Vixdum vela dare coeperant, & adhuc propè in conspectu erat Lusitania, cum in scopulos imprudent

ter

ter ingressi; proximè naufragio, à quo Dei benignitate erepti, abfuerunt. Postridiè illius diei, quo periculum adierant, Præfectus Ioannes de Mendoza, de quo mox plura, cū militum lustrum institueret, eū Patres adierunt rogantes, vti liceret quotidie Sanctorum Litanias publicè recitare, conciones & Christianæ doctrinæ explicationes habere: quæ omnia non modò non agrè, sed etiã magno suo ac cæterorum gaudio concessit. Dum verò hæc inter se onera diuisuri, rem Christianam inter nauticos homines promouere meditatur, ecce tibi subitò vniuersa in vnum Gasparem reciderūt: quippe cæteri solita ex mari nausea malè affecti dies aliquot adiutore etiam eguerunt. Solus igitur Gaspar omnia curare aggreditur; & cū neminem haberent, qui cibum pararet, fuit hoc illi munus, quod aliàs sæpe Conimbricæ fecerat, repetendum.

Focus est in naui communis omnibus; ad eum in omniū oculis acceden-

*Mumili-
tatis e-
xercitiū.*

dendum: & quoniam eò tota fax
mancipiorum solet conuenire, Ga-
sparem e se metientes famuli ac ser-
uitia, nulla habita sacrorum ordi-
num ratione, scurriliter ac petulã-
ter omninò tractabant. ita enim
sanctus Pater, qui sui ipsius contem-
ptui assueuerat, sese gerebat, vt ab
omnibus contemnendus videretur.
Itaque ollam illi suam vel subduce-
bant, vel frangebant, vel etiam e-
uertebant; ac secum præclarè agi
putabat, si quãdo pugnos ab hac ho-
minum colluue euasisset. Poterat, si
vellet, auctoritate Præfecti petulã-
tissimorum hominum insolentiam
coercere: sed sæpe aliàs de patientia
suique demissione acturus, iam e-
xemplo præmonstrabat, quod erat
verbo deinde docturus. Et sanè vi-
detur Deus, quod illa prima Socie-
tatis lumina peruidebant, magna
non nisi per eos facere, qui à vilissi-
mis & minimis inæperunt: stulta
enim mundi elegit Deus, vt confun-
dat fortia; & ignobilia mundi, &
contemptibilia, vt non gloriatur
omnis

omnis caro in conspectu eius. Hæc agentem obseruabat aliquando vir nobilis Henricus de Macedo; & vt latere non potest virtus, simul laborum misertus, simul ab eo homine maiora quædam, quam quæ in culina latent, expectâs, famulo cuidam suo mandauit, vt Patribus cibum appararet.

Non ideò Gaspar cessare, sed laborẽ coepit permutare. Ex eo enim tempore, festo die quolibet, de operibus misericordiæ conciones habendo, iam tum auditores suos ad re ita futuram tota nauigatione necessariam comparabat; profestis autẽ diebus, vt plurimum orationem Dominicam pro rudiorum captu explicabat. Confessionibus quoque audiendis, peccantibus admonendis, ipse cæteri que, cum per valetudinem licuit, occupabantur. Neque verò deerat materia, quam adferre solet mulierum, quæ naui eadem vehebantur, multitudo, aded vt annuente Præfecto eam turbam alibi oportere in terram expone-

re omnes sentirent, sicubi eam attigissent, ne malis permixti integri & boni cum illis diuinam in naufragio mari vindictam experirentur. His spiritualibus officijs corporis quoque obsequia, vel pauperibus vel ægris adiungebant. Itaque omnis eorum comitatus, quamuis tenuis, in Indiam vsque cum pauperibus semper communis fuit, & quod permirum, defuit nunquam; quin & excreuisse potuit videri: quod præter ipsos Patres vir quidam cum alijs multis, qui hac de re in Lusitaniam litteras dedit, admirabatur. Fuit is in Societatem nostram Goæ à B. Xauerio acceptus, cum tota nauigatione, Patrū exemplo permotus, strenuè ægris seruiendo specimen sui dedisset; vnus ex ijs, quos in hoc vasto mari Gaspar ad Religionis sagemam cōpulit, de quibus aliquid infra dicendum erit.

His occupatum Gasparem secundus vsque in Guineæ oram detulit ventus malacia infrequenti, quæ tamen his in locis solēt esse molestissima,

firmæ, quanquam fortasse illas ipse alijs occupatus minùs sentiebat. Interim his pietatis charitatisque officijs, in magno apud omnes honore nostri, sed potissimum Gaspar esse coeperant, contemptu versò in venerationem: ex quo fructus, qui cõsequi solet, est collectus. Homines enim, vt ipse ait, ante indomitos, ita hæc obsequia mansuefecerunt, vt sua omnia vel Patribus, vel egenis per eorum manus liberaliter offerrent; de rebus animi sui frequentes percontarentur; controuersias omnes eorum arbitrio dirimendas deferrent. Ac Præfectus ipse in partem cæterorum venit: nam diu obseruatum Gasparem, dissoluta cõsuetudine ad infima quæque in ægrorum obsequio descendentem, primùm admirari, deinde etiam homini seipsum aperire constituit. Ergo ad se in cubiculum vocatum amore Dei rogat, vti secum familiariter agere non grauetur; cupere se tempus alijs rebus solitum malè collocare, in spiritua-

libus colloquijs expendere. Laudatum hominem Gaspar ita suavi cōsuetudine demulfit, vt iam totus esset Gasparis, & eius ab ore modò Psalmum explicātis, aut alia in hoc genere homini accommodata pertractantis, magna animi voluptate penderet. Ergo Præfectus iam frequens peccata expiare, pauperibus adesse, cum omnibus clementer agere: demum eò peruenit, vt nihil omninò gereret, nisi Gasparis arbitratu, cui iam sæpe (ita hominis virtutem suspiciebat ab omni ambitu omnium maximè alieni) totius nauis administrationem detulisset. Itaque vbi maturum esse vidit, hominem pijs Societatis nostræ commutationibus statuit ad pietatem informare, atque, quòd id sufficere videretur, primæ hebdomadæ, quæ in peccatorum ferè expiatione, & nouissimorum meditatione versatur, exercitationibus expoliuit. Ex ea verò animi collectione ita profecit, vt alius esse videretur, & iam de sua salute sollicitus Gasparem
semel

semel rogauerit, quî fieri posset, vti seipsum ab interitu sempiterno nulla pœnitentiæ asperitate, tot famulis ac epulis instructum vindicaret, cum videret eum ac socios eiusdem gloriæ, quam & ipse quoque sperabat, adipiscendæ causa tanto perè laborare, tanta in infirmorum ministerio, vel à foetore, vel à fordidibus tolerare? Sed nimirum docuit eum Gaspar, non deesse in illo vitæ genere bene de Deo, de què hominibus merendi occasiones præclaras; quibus si vteretur, næ eum salutis suæ probè consulturum. Itaque ex Gasparis sententia nauticam turbam sic moderari cœpit, vt hominum colluuias rectè instituta familia videretur. Tantum valent in vtramque partem eorum, qui ad gubernacula sedent, mores & exemplum.

CAPVT VI.

Superatis duabus procellis Mozambicum tenet.

POST superatas tædij plenas Guineæ malacias, ferè solent procellosi promotorij (vt primum à Bartholomæo, Dias nomine imposito, appellatum fuisset, nisi Ioannes secundus, ille Orientis explorator, Bonæ spei dici maluisset) qui Indiam petunt, rabiem perhorrescere. Neque vanus fuit huius nauigationis metus. iam reflexo ex meridie cursu in Orientem procedebant, cùm ecce atrox procella suboritur, qua tempestiuè vsus Gaspar, ventis licèt obstrepentibus, aliquoties ex re nata magna utilitate dixit. Nam super illis in simili casu verbis: Propter me exorta est hæc tempestas: proiците me in mare: eos omnes acriter reprehendit, quorum fortassè peccata ventos ac mare prouocassent: quæ, si tranquillitatem cuperent, in mare lachrymarum essent ex animi sentina demergen-

genda, ac salutaribus poenitentijs animi fletibus eluenda. Monuit insuper accuratè, quod esset tali tempore cuiusque secum, & cum offenso numine officium; quæ partes item essent singulorum in communi periculo pro salute communi, ne fortè cuiusquam ignauia cum ventis marique conspirans vltimam cunctis discrimen accerferet. Rogauit deinde, vt metum quisque suum dissimulans ab infanis clamoribus abstinerent, diuinam opem taciti secum ipsi à Deo cordis scrutatore implorarent, ne alij alijs terrori, omnes omnibus maius parerent detrimentum.

Ea Gasparis monita non modò in præsens malum opportuna fuere & salutaria, verùm multò magis ad impendentem grauiorem longè tempestatem vectorum animos præpararunt. Hæc enim, vt atrox esset, quia minùs diuturna, tolerabilis erat. Omnia enim breuia etsi maxima sint, leniter feruntur. Verùm vixdum ab ea respirarant,

cum die quodam (è viginti, quibus in superando promontorio laborarunt vno) sub noctem alia recruduit, atque vt in morbis solet, ita maius fuit recrudescens procellæ malum: quo in certum interitum acti, in infaustum quoddam promontorium (Epicteten vocat ipse) ferebantur, nisi animaduerso periculo, omninò admirabiliter emerfissent. Non tamen periculi huius terminus fuit, sed initium: quippe ita tumultuari toto propè triduo cœpit mare, vt nauticis rebus assueti affererent, nihil vnquam se simile expertos: & subinde fluctus vnus è transuerso irruens in nauem impetu facto insiliit, quo tantum aquæ acceptum, vt iam demersi sibi omnes esse viderentur. Metus verò hic adegit è vectoribus vnum, vt ad Gasparem adiret, poenitentia Sacramento se ad moriendum comparaturus; quem in eo motu breuiter pro ratione periculi pergulæ innixus audiuit, à quo deinde accepit, de nauis salute conclamatum, nisi

Fortitudinem animi in tempestate ostendit.

nisi Deus præter naturæ ordinem succurreret: qua re intellecta, ne socijs quidem monitis, ne quem fortè imminentis mali metus perturbaret, in superiora conscendit, vt si moriendum esset, non nisi stans in acie moreretur, & iam propè naufragis alteram metancææ tabulam porrigeret. Erant omnes mortuis similiiores quàm viuis, in formidabili mortis expectatione defixi; Gaspar, expulso metu, bono omnes animo esse iubet, quem vt audierunt, ad eum, velut ad sacram anchoram, concurrerunt; atque vt morituris familiare, quod semel arripuerint, firmissimè complecti: ita Gasparem omnes circumfistere, vt si in eo salutem desperatam essent reperturi. Neque defuit ille vel sibi, vel cæterorum de se opinioni. subitò etenim aqua lustrali consuetis ritibus consecrata, aquam aquæ opponens, mare furibundum, velut dæmonio agitatam, expiauit: deinde ad preces conuersus, Psalmis, quos Pœnitentiales vocant, ac litanijs, Dei Sã-

etorumque opē ipso praeunte omnes implorarunt. Ea res, hominum animos metu dissipatos, plusquam mare composuit: nam durante nihilominus procella, animum collegerunt, ad eamque perferendam facti sunt fortiores.

Sedata iam turba, Praefectus Gasparem rogat, ut sibi ceterisque, qui ad clauum stabant, adsit, quò verbis animos aliorum suumque cibo corpus subinde confirmaret. Maior enim ac formidabilior naufragij pars supererat toleranda. quæ enim hæcenus narrata sunt, diurnis horis; quæ sequuntur, nocturnis contigere: quo tempore tenebræ ipsæ per se terribiles consilium ex animo, res etiam auxilio futuras ex oculis eripiunt. ergò eò tandem intumuit & infrenduit pelagus, ut Gaspar tanti animi vir non dubitet asserere, nihil ab hominibus conspici posse maius, si eos excipias, qui cum æternis illis inferorum cruciatibus, velut cum continua tempesta-

te,

te, conflictantur. Totam eam noctē
 in oratione socij reliqui sanctissi-
 mē & constantissimē traduxerunt;
 Gaspar in actione: quam tamen
 actionem profundissimam fuisse
 rerum diuinarum contemplatio-
 nem, ex literis ea de re ad socios da-
 tis colligere licet. Egò verò, ait, ista
 nocte multa Domini arcana pene-
 traui: neque cuperem aliàs in mor-
 bis aut inferni commentationi-
 bus maiorem animi sensum expe-
 riri. Quanto ergo putamus eum pi-
 etatis sensu perfusum, qui eius tam
 incensis desiderijs votisque satisfē-
 cerit? Hæc porrò sedulus id tempo-
 ris agebat: venientes è transuerso
 fluctus triplici cruce retundebat,
 sacris signis sacra verba coniungēs:
 Christus viuit, Christus regnat,
 Christus imperat, Christus nos ab
 omni malo defendat. Ac tanti erant
 subinde ventis miscentibus aqua-
 rum vortices, vt Gaspari necessa-
 riò gubernator fuerit admonēdus,
 ne aucto cæterorum metu, ipse for-
 midinem præ se ferret: viderat
 enim

enim

enim eum venienti cuidam vndæ propè cessisse, & animum vnà pæne cum nauticis armis abiēcisse. quippe illa nauim, velut expugnatam occupans, ad ipsam arcem, id est, ad eos, qui in clauo stabant, iam attigerat: sed tamen hic fuit illius tragœdiæ extremus actus: nam paulatim mare sedari, ventus subsidere, omnes exultare, & grates Deo referre cœperunt. Verùm reliquias facinorum Gasparis, velut è naufragio tabulas, colligamus.

Eo tempore opportunè vsus effecit, vt mulieres omnes (vt ipse vocat; ego melius scorta dixero) cum Deo in gratiã redirent: è quibus vna cæteris & pertinacior & impudentior dedit man⁹. Eã Gaspar sæpè antè, vt à peccãdi cõsuetudine desisteret, & peccata fateretur, orauerat, nunquam exorauerat; quin potius quodã die meretricio ore cum eo rixata, vix vngues ab illo, & violentas manus abstinerat. Sed hoc illam tempore aggressus; Age nunc ait, quoniam hac tempestate præses

a di-

adimus vitæ periculum, antequam
in infernum deturberis, quod toties
frustra suasi, perficias: cui ut fa-
ceret, metus magis quàm Gaspar
persuasit; fecit tamen, & à malo de-
bitore quidquid potuit extortū est.
Iam igitur ventus, qui cum naui no-
stra in gratiam redierat, à puppi il-
lam è voto propellebat; sed pæne
tantum fuit eo secundo periculi,
quantum sæuiente terroris: nam
ex aduerso insulæ S. Laurentij cùm
eminus ignem conspexissent, ti-
muerunt ne terræ propinquitate,
aut vado, aut scopulo, quòd iam e-
uaferant mortis discrimen, rursus
adirent. Ignem illum stellam arbi-
trabatur gubernator: sed nauis ma-
gister metu prouidus, Deo interiùs
stimulante, bolide immissa nauim
in scopulo stare deprehendit. Ex-
plorasse saluti fuit: nam vix octa-
uam horæ partem ab interitu abe-
rant, qua expleta, nauis vi venti di-
rectè in syrtes acta, in frustra ipsa; o-
mnes in mare defilijsent. Itaque
mutato repentè cursu, rebus adhuc
inte-

inte-

integris, tutiorem viam ineunt: sed neque tum omninò tutis esse licuit, cum Insulas, in quibus nuper nauis vna perierat, nubes opposita tegetet; in quas recto cursu incurris- sent, nisi iã tot periculis cautiores è summa nauis ex allisione fluctuum, id quod erat, collegissent. Inde tot perfuncti laborib' & periculis Mozambicum 16. Iulij secundo cursu tenuerunt; nemine, quod mirè in tanto itinere & tot periculis, quod rarissimum est, prorsus desiderato. Quod quidem è vectoribus multi, & præ reliquis ille, de quo dixi, Gasparis admirator & imitator, eius ac cæterorum curæ in subleuandis ægris acceptum retulerunt.

CAPVT VII.

Mozambici ægros cum socijs curat.

MOZAMBICVM, quod est sæpè opportunum in Indiã nauigantibus refrigerium, appulerat nauis eo consilio, vt quod procella quassauerat, ad reliquũ itineris conficiendum firmaretur. Nõ

me

me detineo in describendis ijs locis, quæ necessariò nominantur; & consultò. cantatum iam sæpè est iter, & Tursellinus noster in Xaerio id abundè visus est præstitisse. Ante igitur quam in terram, gratum nauigantibus receptaculum, omnes exscenderent, vltima quam habuit in naui concione Gaspar, satis ex ægrorum numero labores suos, suorumque conijciens, reliquos in partem statuit aduocare. Itaque præsentem & communem necessitatem exponens rogat vniuersos, vti quisque qua posset ægrotantibus subueniret. notam esse loci egestatem, ijs ferè carere, quæ valetudine aduersa laborantibus ad solatium expetuntur; ac proinde se pauperum more pro ægris stipem corrogaturos. Nec nihil profecit: hypotrimmata, tragemata, & id genus condimenta, farinam, legumina, & alia quædam, quibus regio caret, erogata, ac nummorum quoque summa, quinque circiter aureorum non tenue ijs in locis, exhausto iam propè

propè viatico, adiumentum. Hæc in
naui, plura etiam postmodum in va-
letudinarium à victoribus vltro
delata. His auxilijs vtcumque in-
structi socij ægros ferè centum &
viginti in hospitem ægrorum do-
mum asportant. Adfuit exscenden-
tibus arcis Lusitanæ præfectus, Fer-
dinandus Sofa, qui Patres officiosè
salutatos in domum suam cogita-
rat abducere: sed illi gratijs enixè
actis valetudinarium, atque Dei do-
mum, vti nominabant, prætulert.
Itaque ab eo illuc deductos noso-
comij curatoribus impensè com-
mendat, & omnia pro eorum arbi-
trio liberaliter ægris dispensari iu-
bet. Adfuit ibi quoque loci Vicari-
us, qui Patres, iam ibi agere certos,
amicè monet, vt ægrorum respira-
tionem studiosè vitent, ne quam v-
nàluem, quod paucis antè annis
Xauerio ibidem accidisse narrabat,
acciperent: eo in loco contagionis
nullum genus deesse. Verùm Deo
protectore tuti ad ægrorum curam
aggrediuntur, partitoque in singulo
onere,

onere, solus Gaspar intendebat vni-
 uersis. Gagus & Fernandez cibos è
 medici præscripto; P. Gonfaluez spi-
 ritales ægris ferè cupedias appone-
 bat; Gaspar Oeconomus, Gaspar
 Coquus, Gaspar à concionibus erat.
 Et conciones, quas inter ollas me-
 ditabatur, habebat perutiles; eodè
 diceres, quo cibos, foco excoquere:
 sed potius diuini amoris igne, quo
 succensus in hominum pectora du-
 ra, & frigore stupentia, eundem il-
 lum mittebat. Ita varijs ipse & fo-
 cij in proximum obsequijs erant
 occupatissimi. nam modò aquam æ-
 gris ostiatim, cuius magna erat in-
 opia, Dei interposito nomine, con-
 quirebant; mox moribundos oleo
 sacro vngebant, mortuos sepelie-
 bant, mortuorum vestes in egenos
 diuidebant. Nec sanis tamen deerāt:
 quorum tantus erat confiteri volē-
 tium numerus, vt hoc nomine sibi
 Deoque gratuletur, quod nunquam
 satisfieri potuerit vniuersis. Dispu-
 tatum quoque ab ijs seridè ac sæpè
 cum Saraceno quodam nobiliore,

*Gasparis
 & socio-
 rum in
 agris cu-
 randis
 studium.*

ex

ex ijs, quos Xequæ vocant; deditque sæpè manus fidei nostræ veritate cõuictus: sed vt amplecteretur quod probabat, aureis auaritiæ, & aërijs honoris compedibus retentus, adduci non potuit.

Ea erat per totos sexdecim dies, quibus ibi substiterunt, vita sociorum plena laborum, quietis vacua: adeò, vt P. Gonzalez se ac socios toto spatio illo non interdium, non noctu somnum cepisse scripserit. tam breue equidem spatium ad quietem supererat, vt nullum potuerit appellari. Firma tamen omnes valetudine utebantur, quod in proximorum corporibus curandis & animis expiandis respicerent in remuneratorem, eundemque in illis, cum gaudio cælestique solatio, vt Gaspar in literis meminit, cernebant & complecterentur. Vulgare inter omnes erat, Patres ex alia quadam materia compositos, à quibus quieti tantillum temporis datum in maiori labore tereretur: cum interim vires vnà cum labore crescere vi-

re v
pig
nar
den
I
ris
tem
cur
ri v
plu
qui
bus
pul
cto
mir
ce a
mil
mu
acc
tru
bat
den
sup
vbi
par
se a
Dei

re vi-

re viderentur. Sed nimirum quos piget experiri, cruces, ut ait Bernardus, vident, vñctiones non vident.

Interea dum Mozambici à cæteris respiratur, visa est naus altera tempestate distracta aduenire. concurrunt Patres, Galegam, qua cæteri vehebantur, rati: sed nimirum plus spei, quàm rei fuit. Galega siquidem, de cuius cursu infrà pluribus, quinto pòst die demum appulsa est; hæc autem à Spiritu Sancto appellata vehebat duos è Dominicana familia, quos suorum vice amplexati, in laboris sœcios admiserunt: à quibus scribit Gaspar multum & ægris, & nostris auxiliij accessisse, cum egregia illorum Patrum virtute, atque omnium approbatione. Iam resecta naue descendendum erat, & ægri tamen adhuc supra centum decumbebant: qui vbi senserunt profectiõnem apparari, Gasparem, quem omnia posse apud primores norant, rogant, & Dei nomine obtestatur, ne se omni
huma-

humano auxilio destituat: scire illum aquam deesse, nummos in ærario valetudinarij nullos, palmetum vnicum, tenue auxilium in manibus Præfecti Sosæ, quod vendi posset, superesse; & vt non deessent nummi, panem ipsum ne valentium quidem, quanto minus ægrorum epulas istic reperiri. Panis enim non erat alius, quàm velut è milio, Mocaten vocant. Non erat ad emolendum Gasparis animum, tot opus argumentis, quæ ingeniosa facundaque necessitas congererat. Itaque nauium Præfectos adit (apparet plures alias ab ijs naues ibi repertas simul in Indiam nauigasse) asserit que se ac suos non nisi cum ægris discessurum. Difficile non fuit occupatis iam viri sanctitate animis, quod volebat, persuadere: igitur se in eius potestate esse; pro arbitrio ægros in naues partiatur; se & libenter & lautè habituros. Emanuel de Mendoza, quinque nauium Præfectus, viginti ex desperatissimis sibi dari voluit; sibi ac suis Gaspar, qui superari

rari
quos
suis
quor
cessu
cti. Ii
Galeg
diebu
cum e
xit. Ii
bico f
rò ac
ralita
stenta
bus, r
eorum
ter ve
tionis
rati p
sidera
luti

rari

rari nollet, triginta pauperrimos: quos omnes in cymbam impositos suis enixè commendauit. Pauci, quorum salus ac vita certò maricessura erat, in valetudinario relicti. Ii erant septem aut octo, quos Galega posterius adueniens, & sex diebus ibi subsistens curauit, & secum eos, qui vehi potuerunt, aduexit. Itaque primò Augusti Mozambico soluitur in Indiam. Gaspar verò ac socij triginta suos mira liberalitate & cura in Indiam vsque sustentarunt, mirantibusque omnibus, renouata est de cibariorum in eorum manibus incremento, inter vectores vulgata initio navigationis opinio. Toto eo itinere curati propè oēs, pauci omninò desiderati, & illi quidem tanta spe salutis obierunt, vt ne desiderari quidem posse meritò viderentur.

C

CAPVT

Gaspar cum socijs Goam tenet.

MOZAMBICO Goam non
gentarum ferè leucarum
ter secundo cursu, null
memorabili discrimine in assidu
pietatis labore Patres nostri confe
cerunt, ac die Septembris secund
vel tertio Goanum portum summi
omnium gratulatione tenuerun
Gasparis quanta fuerit lætitia, e
prioribus facilè potest coniectari
Qui enim sic exultauerit in India
destinatus, quantis putamus lætiti
incessisse iam in Indiam delatur
Goæ erat eo tempore B. Xaueriu
quo propter Iaponicam expediti
nem, quam collecta in varijs Ind
partibus permagna messe medita
retur, ad res componendas redier
ac iam Cōmorinum cogitabat, n
cēs Christo genitos prouidus par
reuisurus: sed opportunè de nou
sociorum auxilijs admonitus à qu
busdam, qui nauem nostrā Mozam
bici reliquerant, iter paucis dieb

pr

præuenientes, tum vt eos videret,
 tum vt de Societatis in Europa sta-
 tu quærendo, animo suo indulgeret,
 statuit eorum aduentum præstola-
 ri. Quos vbi aduenisse cognouit, in-
 terim dū rebus de more compositis
 exscendendi facultas fieret, misit,
 qui eos amicissimè suo nomine sa-
 lutaret, & tam diuturna nauigatiōe
 fatigatos submissis è Collegio, quæ
 visa sunt opportuna, recrearet, si-
 mulque mandaret, vt cūm primum
 possent, in Collegium properarent,
 in Francisci, plurimum eorum
 conspectum cupientis, amplexus
 ruituri. Nec erat, quod multum vr-
 gerentur, vel terræ vel Francisci
 desiderio incitati. In Collegi-
 um igitur, cui à Diuo Paulo nomen
 est, quarto Septembris deuenie-
 runt: in quo mutux gratulationis
 officia sensusque animorum ani-
 mis potius quam verbis metiamur.
 Quid enim est, quod aggrediamur
 explicare, quod ipsi qui senserunt,
 facere se non posse negant? Ita enim
 Gaspar: Profectò, fratres carissi-

mi, dici non potest, quantum in animis alacritatis senserimus; neque caritas P. Francisci satis explicari. Sedato iam paululum in mutuae gratulationis officijs, recreandoque corpore Patrum ac Fratrum illo, ut ita dicam, tumultu caritatis, P. Franciscus ad audiendum Societatis in Europa statum se accingit. Multa de B. Ignatio, de P. Simone, de cæteris Patribus, de Collegijs, de numero sociorum; sed de virtute fructuque maximè inquirebat.

Et ut melius huius colloquij suavitas intelligatur, dicam ea, quæ Paulus del Valli altera naui postea veniens de suo cum B. Xauerio colloquio referat. Is posterius appulsus ad Xauerium in Commorinum, quò iam profectus erat cum literis missus, de suo cum B. Xauerio congressu, quem Cocini ex Commorino redeuntem reperit, scribit in hæc verba: Sed quis poterit explicare, quantum splendoris anima mea ex isto congressu receperit? quis vnquam hoc dicat, nisi tenuibus

tenuibus verbis? Iste verus est Dei feruus, similē illi haecenus vidi neminē; non sermone solum, sed aspectu mortales ad desiderium Deo feruendi incendit. Os illius nunquam non hæc verba profert: Benedictus sit Iesus Christus; ac tanto in Deum amore & feruore, vt secum agentes inflammet. Dies quinque simul fuimus, è quibus horas viginti non exceperis, quibus simul non fuerimus. Non expletur de socijs, deque Societate, de Prouinciale (P. Simone Roderico) sed potissimum de P. Ignatio percunctando: quibus diebus expletis ille Goam, ego Commorinum petij. Hæc Paulus. Si secundum illud colloquium ita suaue ac diuturnum fuit, quale putamus illud prius cum Gaspare ac reliquis, rebus tum planè illibatis? sed nauium alteram eiusque casus, vt promissum est, breuiter attingamus.

CAPVT IX.

*Altera quoque nauis Goans
appellit.*

QVAE simul soluerant naues, non simul nauigarunt, sed dissentientibus ventis altera alteram citò dereliquit. E regione Canariarum Insularum discessio facta est, & excitato in nauis igne, periculi causa, an indicij, vt se rursus coniungerent, incertum, magno moerore ij, qui alia nauis vehebantur, potissimum Patres, affecti fuerunt. Sed felici cursu & secundo vēto (vt Paulus del Valle in narratione itineris sui ad P. Ludouicū Grā, Rectorem Conimbricensem) perpetuò vsque ad Promontorium Bonæ spei vsi, venerunt, & quidem, quod rarò contigit, excunte Maio, citatissimo planè cursu. Sed in errore naucleri fuit infortunium. è tribus enim supremis nauis moderatibus nemo hactenus in Indiam cū ea venerat potestate; atque ita in eleuatione poli capienda titubauerunt,

runt, & cum ducentis à terra leucis abesse dumtaxat se crederent, mille & eo amplius aberant. Itaque ad iter vnde aberrauerant redituri, ventum quoque velut errori fauentem habuerunt, ita vt triginta dierum spatio mille & amplius leucas confecerint: inde superato promontorio, cum iterum non nihil aberrassent, mox in viam redierunt, malacia quatrimum solum eos detinente. Atque hæcenus non infeliciter; sed pridie quam tenerent Mozambicum, propè in portu passi naufragium, cum ab eo septem non amplius leucis abessent, & in anchoris starent; quod iam sibi nauarchus malè metueret, ne ab aqua destitueretur. Neque frustra. iam enim in scopulo stabat nauis; quod bolidè demissa, quia plenus erat æstus, nauarchus non aduerterat: verùm eo paulatim recedente, sub quartam noctis horam nauis subitò ad scopulum alliditur. Et primus quidem ille impetus parum terruit causæ ignaros.

cum enim ex eo è tormentis vnum excidisset, in illum casum concussionem naus deiecerunt. at cum iã secundò naus impingeret, territi iam permulti cœperunt id quod erat suspicari. Interim qui nauis præerant, studiosè quã profundius esset æquor explorabant, vt ea parte die insequenti discederent: quod cum facerent, non procul à Patrum tuguriolo asseruit è nauis vnus, stare in sicco nauem, quem cum nauarchus mendacij impotenter arguisset, permisit Deus litis sedandæ causa, vt iam tertio sic nauis impingeret, vt è suis vncis ac retinaculis omnibus clauus integer exilierit. Inde à lite ad salutis curam versi ad clauum accurrunt: sed altero etiam impetu plane etiam è loco suo excussus est; oneraria contremuit, omnes præsentis mortis imagine propè obstupuerunt: tanto enim impetu allisa fuerat ac tanto fragore, quanto turris aliqua corruisset. Hic P. Antonius Gomez cum insigni religione protulit vnum

num è D. Vrsulæ sodalibus sacro-
 sanctum cranium, quod ex Euro-
 pa Goam deferebat, atque vniuer-
 sos ad implorandam hac patrona
 diuinam opem hortatur; altera ma-
 nu sacrum pignus gestans, altera o-
 mnes ad spem salutis inuitans: tum
 permulti cereis incensis Patrem
 cingentes, eas quisque preces fun-
 debat, vota que faciebat, quæ cui-
 que necessitas, grande pietatis ad-
 iumentum, suggerebat. Tandem v-
 bi quintò imegisset nauis, mirä-
 biliter è vadis emerfit: mirabili-
 ter, inquam, nam inter duos vtrim-
 que scopulos iter diuino planè
 ductu cepit, ita angustum, vt ne qui-
 dem nauis latera caperet. Itaque na-
 uis nullo adiuuante mortaliū, in
 alteram partem ita sese depressit, vt
 tantum non aquam hauriret, quò
 aduersa parte sublata in arctum
 quodimmodo se contraheret; at-
 que ita euasit, vt ipsa nauis verè,
 quod de argo finxerunt, videretur
 animata. Sed nondum prodigiorum
 finis. supererat clauis cura: quem

*Sodalium
 D. Vrsu-
 la vnus
 caput o-
 mnes ve-
 nerati o-
 pem cali-
 t^o impe-
 trarunt.*

cum suo loco nulla arte restituere potuissent, ac iam de tenendo portu desperarent: Agite, inquit P. Gomez, ac etiamnum postremo in huius virginis nomine tentate; si neque sic fieri potuerit, illius erit nos etiam sine clauo in portu securo collocare. Dixerat. atq; illi parendi magis studio quam spe rei perficiendæ iterum conituntur, nec magno negotio perficiunt, facile sentientes vim aliquam diuiniorem vnà cum suis conatibus concurrisse. Inde postridiè, sexto videlicet Augusti, Mozambicum lati tenuère, quinto post die quâ socij discessissent, & mox in valetudinarium pari studio ac labore eiusdem disciplinæ socij se contulerunt; solutesque iterum Goam versus Augusti duodecimo, illatis quoque in nauim ægris, & suis, & ijs, qui iã post alterius nauis discessum spẽ tolerandi maris præbebãt. Eo in itinere neque cum scopulis, neque cum mari, sed cum fame ac cibariorum penuria, lento quidem, sed immedicabili malo.

malo est confictatum. Patres certè, ut de reliquis taceam, quorum annonam inopum agrorumque fuerat, eò redacti, ut eam pretio comparare oportuerit, salutem fuit vniuersis portum tempori tenuisse: nam si ad eam moram, quam fecerunt, dies non plures quindecim aut sexdecim accessissent, erat iam de omnium vita conclamatum. Goam ergo ab his malis respiraturi, aduecti sunt octauo vel nono octobris. Franciscum illi quidem non inuenerunt; iam enim in Commorinum concesserat: sic tamen à reliquis sunt excepti, ut facile Xauerij, quem breui expectabant, desiderium tolerarent.

CAPVT X.

Quàm multi è Gasparis nauis Societatem petierint.

GASPAREM in terram egressum cum socijs ad Collegium usque prosequuti sumus: iam in posterum ea dicenda erunt, quæ Goæ, quæ alibi ad Dei gloriam aggress-

aggressus est ac perfecit. Sed antequam incipiamus, nauigatio hæc admirabili ccleufmate & epiphonemate concludenda, non tam verborum aut sententiarum, quam factorum. Et ego fanè vbi legi, obstupui, & incredibilem propè rem ratus. diligenter expendi; piguiffet-que referre, quod fucum veritati addere facilè videri possem, præsertim illis, qui ex se alios metiuntur, nisi, qui eidem naui præerat, P. Melchior Gonfaluus rem sigillatim retuliffet. Ea res est, tanta nobilium conuersio, vt ad Societatem horum Patrum, & vt constat, Gasparis præsertim, cuius sine dubio supra cæteros virtus enituit, exemplo, selecta nobilitas inclinarit. Itaque Patres in collegium venientes, veniebant cum exultatione, portantes manipulos suos: ac præter eum, de quo suprà, Ludouicum Gonfaluez, vel alio nomine Mendez, quem in epistola ab eo in Lusitaniam data constat Societatem non petijffe solùm, sed & impe-
trasse

trasse. Hi cooptari in Societatem petierunt; an ea potiti, quoniam de hoc filetur in Patrum litteris, præteribo. Atque inprimis Præfectus maximus eiusdem navis; haud dubium, quin Ioannes de Mendoza, ille Gasparis in Christiana pietate discipulus, de quo aliàs sæpè: alius item arcis tota India maximæ Præfectus, qui sic à Consaluo describitur, fortasse munere, quàm nomine notior futurus: tertius erat in utroque iure Doctor, quem ut Lusitanis indicet, scribit fuisse P. Urbani socium: quartus fuit is, qui alicui, (Præfecto, ut existimo) à secretis erat, & litteris ac virtute præstabat. His addit sororis Baronis Daluito filium Didacum Lobo nominatum, Idem filium quoque commemorat Præfecti Carceris Africani, quem quidem ex alijs Gasparis litteris voti compotem factum constat, cū pluribus alijs, quos ille nominat: quibus tres alios nobiles adiungit, præter alios multos inferioris notæ, famulos tamen regios, aptos omnes

omnes ad Societatis nostrae munia exercenda. Illi tum omnes domi, ut vocationem suam diligentius excuterent cum hæc scripsit Melchior, sese Societatis nostrae commentationibus ex B. Ignatii præscripto exercebant. Hi omnes an in Societate accepti fuerint, constare mihi non potuit; neque multum ad rem facit. ad Gasparis enim ac sociorum laudem satis est Societatis institutum petiisse, licet fortasse iustis de causis ex ijs aliqui, quod vero propius videtur, non impetrarint. Et certe non est quod miremur eam, quæ supra commemorata est, in nautica plebe morum commutationem, cum tanta fuerit in viris nobilibus, lautè & pro arbitrato vivere assuetis, ad omnia deserenda, Christi que sequendi vexilla, non sine omnium admiratione, & magna procul dubio.

Xauerij gratulatione,
facta permutationio.

CAPVT

CAPVT XI.

Goa cum fructu incipit laborare.

INCENSO Gasparis in vinea Domini laborandi desiderio nō defuit Xauerius: quippe vix aduenerat, cū illum in quartum ab aduentu diem vt concionem paret, commonefecit; hoc potissimū consilio, vt eum, de quo tam multa aliorum relatu acceperat, corā exploraret: & quia in Commorinū properabat, non longius quieti ex nauigatione tempus licuit concedere. Is dies erat Natali Deiparæ sacer Indiæ, propter tantum diuini verbi præconem auspice Virgine MARIA auspiciantem verè ominatus. Cōcio erat in D. Pauli æde Societatis nostræ habenda; & nescio qua de causa Franciscus Gasparem ante monuit, vt elata voce vteretur: fortè, quòd vir ita demissè de se sentiens, non sine pudore videbatur in celeberrimum Indiæ pulpitum subiturus. Aduenit dies, concionatus est: & quo successu? ab eo audiamus, qui

qui laudum suarum egregius buccinator primæ suæ concionis gratulationem Asiæ & Europæ voluit esse communem. Scribit enim in Lusitaniam, se ita concionatum, vt vir quidam grauis è nostris Patribus vni dicere nõ dubitauerit: Deus bone, quorsum nobis ex Europa virus istud! neq; hoc satis: sed ne fortè testis ille parum sapuisse videretur, suæ quoque concionis improbatorem retulit Xauerium, cui dicit etiam à se non fuisse satisfactum; itaque abeuntem statuisse, vti nocturnis horis quotidie tandiu vocem in eade exerceret, dum altius loqui didicisset: multi enim in concione, quam frequentiore hominis è nauis fama fecerat, loquentem non potuerunt exaudire.

*Gaspar
sui contemptum
quàm amauerit.*

- Quilibet profectò tacuisset, aut verecundiam, aut aliud quidlibet culpasset; verum ecce quibus heroicis virtutum officijs, & submissi in primis animi, ad magna omnia viâ sibi præmuniebat! Sociorum nemo, præter eum, de hac concione abie-

et è

Etè meminuit, sed nè meminuit quidè: quamuis vix vllus ex India scribebat illis temporibus, qui non honorificè de Gaspare meminisset. Itaq; primam eius in Europa in illo scāno domus, & primam in Asia concionem comparemus, illam risu, hanc propè etiam execrationibus exceptam fuisse videbimus, quam tamen postmodum auctore Deo ipsi homines tantoperè comprobarunt. Sed nimirum voluit Deus Gasparè docere, vt in tanto quem pòst habuit applausu suarum primarum semper concionum meminisset, & reliquos instruere, ne concionis fructum in auditorū applausu collocarent. Fecit itaque Gaspar impigrè, quod à B. Xauerio fuerat imperatum, donec aliorum Patrum iudicio satisfacere videbatur vniuersis; sed de concionum Goæ fructu, suus erit ex professò dicendi locus.

Non sufficiebant Gaspari, quem plerumque, qui ex India scribebant Patres, infatigabilem vocabāt, hebdomadariæ conciones; domi insuper

per

per tres lectiones legebat, easque ita diuersas, vt non facilè alio modo, quàm caritatis igne coalescere potuissent: Grammaticæ vnã, Philosophiæ alteram, tertiam denique ex Prouerbijs lectionem quotidie prælegebat. Interim breui pòst tempore Xauerius in Commorinum, quod iter iam tantisper distulerat, proficiscitur, P. Antonio Lanciloto interini, dum P. Antonius Gomez Rector futurus appellat, Prorectore constituto: qui cùm, vt diximus sub initium Octobris aduenisset, mox tradita ei à Patribus, mandato B. Xauerij, Collegij cura, suum ipse munus accepit, & suis concionibus, vt erat faciendus iuxtà ac eruditus, plurimum permouit vniuersos, craniamque illud virginis, vnus ex vndecim millium choro, sollemni pòpa in ædem nostram deportatum coli & ornari curauit. Augebatur quotidie populi pietas, quam quisque pro virili promebat, & cum pietate Patrum quoque labores augebantur. nullus erat contentium

finis,

fnis, ita vt illorum zelo propè infinito non deesset plebis & omnium ordinum multitudo: sed præ omnibus indefessus Gasparis in cæteris officijs ac præsertim in concionandi studio, labor, quò me iam vocat ratio instituti.

CAPVT XII.

De concionibus Gasparis & earum fructu.

NON terruit Gasparem infelicioꝝ primæ concionis euētus, sed currentem incitauit: tum enim est visus sibi tutò ad splendidum concionatoris munus accedere posse, ex quo non splendorem, sed obscuritatem esset consecuturus. At verò omninò præter opinionem cecidit. Nam ex seruatoris sententia necesse fuit, eum, qui tot se modis abijceret, ijsdem gradibus attolli. Itaque cœpit ille concionari, sed iam non, vt solebat, timidè, verùm tanta spiritus libertate cum Christiana modestia coniuncta, vt omnibus, qui eum antè nouerant, esset

esset stupori, & facile ex ipsa quoque facundia diuinum aliquid inesse colligerent. Dicebat homo externus Lusitanicè ita eloquenter, ut neque peregrinum aliquem sonum, neque dialectum patriam quisquã auersaretur; quod eo magis mirum est, cum in Lusitania ita loqueretur, ut ne spes quidem discendi aliquãdo affulgeret: sed is, qui linguarum donum Apostolis contulit, hunc Apostolicum planè virum eloquentia Christiana donauerat; quam tamen malo, fructu animorumque permutatione, quàm schematibus tropisque metiri; qua in re rectè sacri nostri Oratores, ut garrulæ antiquitati de verbositate concedant, semper superarunt.

Difficile esset, ac fortassè ne commemorari quidem possent omnia, quæ suis Gaspar pro concione persuasit: peccata, quæ licentia morum publicè grassabantur, iuramenta, odia, fraudes, ita compressa, ut in domicilij latebras ea vitiorum retruferit vniuersa, plurima etiam profri-

scripserit: vnde factū, vt malè par-
 torum restitutiones essent quoti-
 dianæ, voluntariæ castigationes or-
 dinarię, orandi studium in plurimis
 iam vulgare. Custodiæ quoque, quæ
 ferè facinorosos homines coërcent,
 ita ab eo constitutæ, vt fæx populi
 labes omnes animi sacra cõfessione
 crebrò detergere, Diuos omnes Li-
 taniarum quotidiana recitatione
 inuocare, honesta fari, abstinere in-
 honestis & iuramentis sollemne
 haberet. Hæc autem, proposita pec-
 canti pœna, bene monenti præmio,
 duabus nimirum rebus, quibus om-
 nis respublica continetur, breui ab
 iniquis æqua impetrabat. Neque hic
 fructus dumtaxat concionum erat:
 tota eius vita, sermonesque & col-
 loquia, vtpote pietatem spirantia,
 plurimùm proficiebant in proxi-
 morum salutem. Erat ex ijs, quales
 B. P. N. optabat, qui semper ædifi-
 cant, destruunt nunquam: ea inquã
 morum compositione, vt tantum
 esset in factis exempli, atque in di-
 ctione doctrinæ.

Ad-

*Quanta
in Gas-
paris
verbis
efficacia.*

Adfuerat die quadam agenti animam viro copioso; ibi cum tanto animi ardore de opum contemptu, quas nemo est, qui non ea hora saepe ferio contemnat, agere coepit, ut egredientem vir alius, qui forte adfuerat, item copiosus insequeretur, iam ita affectus in fortunas suas, ut ipse Gaspar. Nam illius arbitrio cuncta, cum herede careret, duxit permittenda, solamque sibi animae salutem & veras ex meritis opes conquirendas. Itaque hominem iam vna cum coniuge expiatum pauperum procurationi praeficit, eius liberalitate ita usus, ut tamen munificentiam donantis arbitrio permitteret. Atque is bellè suo munere perfunctus paullatim suas opes pauperum & agrorum manibus deportatas, eò quod ipse quoque aspirabat, praemittebat. Descendentem è pulpito Gasparem ferè comitabantur aliqui, decimas quodammodo nomine concionis oblaturi: etenim ferè vnus aliquis aut plures se ad eius pedes abiciebant, ea dicturi aut facturi, quæ

quæ dicente Gaspare Dominus inspirarat.

Ita quidam diuinitus permotus ad Gasparis infimis precibus ad se vocati genua se prosternit: En, in-
 quiens, fortunæ meæ tot aureorum millia, domus, naues, mancipia, denique & animam meam, omnia tuo arbitrio permitto, vt hæc quibuscūque tandem modis salua sit: opes restituantur, & mihi pereant, ne ego mihi; corpus hoc crucietur, & luat, tantum animæ saluti consulatur. v-
 re, seca, nullum medendi genus quātumuis asperum reformido, dum in æternum parcatur. Alius quidā propè similis hæc etiam addidit, cupere se animum ad peccatorum purgationem amaro aliquo Pœnitentiæ pharmaco præparare: quod ille à Gaspare propinatum non exhau-
 sit modò, sed tantum de suo addidit, vt modus præscribendus esset à medico, metuente, ne quod saluti esse debebat, in perniciem immoderatè sumptum verteretur. Sed admirabilior alterius cuiusdā motus,

*Egregia
 peccato-
 ris ad
 Deū con-
 uersio.*

tus, atq; eo maior, quòd subitò hæc vitæ Christianæ rudimenta, quæ in vitiorum extirpatione versantur, discendi studio transfiliens ad ipsum statim fastigium aspirarit. Erat is, vt stirpe nobilis, ita etiam animo generosus, & audierat fortè Gasparè de diuino in mortales amore differentem, cum mox tantum eius animus è sermone Gasparis inflammato caritatis concepit incendium, vt eo iam æstuans ad Gasparem venerit percontaturus, quantum Deus mortali amare cupienti de amore largiretur: cui cùm è sacris litteris Magdalenas, Petros, & id genus amoris prodigia commemorasset, ea quæ ad hunc amorem faciunt, quærere & exequi, vir connubij legibus illigatus omni ope decernit, nec sua salute contentus, idem à familia sua contendebat, quæ exemplum heri secuta, apud Gasparem omnis vitæ antea actæ peccata deposuit: ipse verò vix à quibusdam publicis Christianæ demissionis officijs, quæ ab hominis dignitate aliena erant, v-
nius

nus Gasparis auctoritate continebatur, cum diceret, ad amorem Dei obtinendum parum etiam esse, si homo in res hominum iudicio indecoras feratur, ac de mentis statu deturbatus iudicetur. Hæc & id genus alia Ecclesiastem nostrum magno animi sui gaudio consequebantur: quæ quidem tanta erant, ut referri omnia, etiam ipso teste, non possint sigillatim. Ac ne quis fortassis humanæ industriæ plus æquo tribuēs, hæc admiranda concionum effecta diuturnæ comparationi Gasparis arroget, operæ pretium est videre, quàm frequens ac pænè totus fuerit in concionando. Hebdomadis singulis solemne illi erat quinies aut sexies concionari, sæpè etiam sæpius; & aliquando pænè toti succedentibus sibi mutuo diuersis concionibus abibant dies: in templis varijs, in custodijs, quin etiã ad ipsam nobilitatem in Proregis palatio submensam; ex quo magnus fructus sequebatur. Accedebant his propè perpetuæ poenitentium confessio-

D

nes,

74 VITAE GASP. BARZAE I
nes, consulentium de conscientia
quæstiones, agrorum in nosoco-
mijs visitationes, & aliæ propè in-
numeræ occupationes, mirum vt
fuerit, vnum hominem rebus ita va-
rijs suffecisse. Sed profectò mirum
est, quantum possit, adiutore Deo,
vel vnus virtus & industria, qui se
diuinæ gratiæ blandiente corpus-
culo non subducit.

CAPVT XIII.

*Primarij cuiusdam Brachmanis
conuersio.*

QVAE hætenus commemora-
ta sunt, cum Lusitanis aut ne-
ophytis Christianis ageban-
tur: sed vt etiam de Gentilibus bene-
mereretur, opportunitatem Domi-
nus hanc suppeditauit. In carcere,
vt dixi, frequens erat Gaspar, & ad
captiuos verba faciebat, in quibus
vnus è Brachmanum primoribus,
Locu dictus, tum fortè numeraba-
tur, tanti apud suos nominis, vt in-
ter Principes sectæ censeretur. Gas-
parem ille clam ad Christianos di-
centem

centem audiebat. Itaque, quod erat, hominem à nostra religione nō alienum suspicatus omninō aggredi statuit, offendiſque permultis Brachmanibus ſtipatum, quibus ſe alterius primarij eius ſectæ viri filius, Chriſna nomine, adiunxerat. Tum Gaſpar cælit⁹ ſe ſenſit impelli ad eorum ſalutem; ſumptaque à colloquentibus occasione, de gentium erroribus & Brachmanum ſecta fuſè diſputatum; ex noſtra quoque lege aptis ſimilitudinibus & rationib⁹ è natura petitis ea probata, quæ ſibi confirmari cupiebant. Demùm ſæpius conuictos Gaſpar monet, vti lucem à Deo veritatis auctore infundi ſibi petant; ſimul addidit quædam, quæ taciti ſecum ipſi ruminarent. Irriſit quædam filius ille Chriſnæ petulantia iuuenili; Locu pacatiorem omninō ac paratiorem ſe præbuit, quippe poſt biduū miſit, qui Reſtori diceret, cupere ſe fieri Chriſtianum. Stupuerunt ad hæc Patres, hominem primò congressu ſuperatum manus dediffe

veritati: atque illum, ante omnia gratijs Deo actis, commendant, ei-
 que constantiam comprecantur. In-
 de Rector cum Gaspare ad eum sese
 confert, quibus gratulantibus re-
 spondit Locu, vereri se admodum,
 ne cui fortasse libertatem ementita
 religione procurare videatur. Pri-
 mū itaque secupere vt iure iustitia-
 que seruata hui' rei ratio habeatur;
 inde ita præfatus baptismum petit,
 iam certus, vt aiebat, hanc vnicam
 ad salutem, quæ cæteris rebus
 antiquior esse debet, superesse
 viam.

Homine collaudato confirmato-
 que ad Proregem Patres eo in scio
 pergunt, & ab eodem facilè impe-
 trant, vti solutum in Collegium
 Christianis mysterijs imbuendum
 abducerent. vbi ille octauo post-
 quam aduenerat die tantūm profe-
 cit, vt iam baptizari posse videre-
 tur. Interim auctore Gaspare man-
 dârat Rector alijs tribus Collegij
 Patribus, cuique ex indigenis alum-
 nis socio assignato, vt in Gentilium

conuer-

conuersionem incumberent; & inter eos, qui ex hac piscatione in sagena compulsi sunt, fuit ipse Locu, sorore nepos, & alius vir quidam inter eos primarius. Demum ubi iam satis instructus fuit, in aede D. Pauli visum est solemniter eum simul cum coniuge, quae iam mariti auctoritatem libens sequebatur, salutaribus baptismi aquis expiare: & ad religionis Christianae dignitatem pertinere, ut ea res quanto maximo posset apparatu curaretur. Episcopus itaque non permisit, ut ab alio quam a se baptizaretur; Prorex vero Patrimum, ut vocant, egit magna sua voluntate. Porro cum in templum nostrum una cum Episcopo ac Prorege uniuersa nobilitas conuenisset, festo cantu, & ad rem apta concione, magna omnium, sed praecipue illius qui baptizabatur, laetitia, est in Christi familiam, una cum coniuge ac sororis filio admissus. Locu, ne procul ab antiquo nomine recederent, Lucam; uxorem, Elizabetham; nepotem, Antonium no-

Baptismus celebris.

minarunt: quibus ita perfectis neophytos in equos nobiles impositos ad domum Roderici Gonzalez, viri primarij Lusitani, Prorex & nobilitas vniuersa cum Brachmanibus quoque permultis equestri pompa comitatur. Interim festo vel campanarum sono, vel tormentorum boatu, vicis virenti palma instratis, publicam omnes lætitiā testabantur: quæ res totos dies octo ad fidei nostræ commendationem perdurauit.

Illum deinde Prorex, quoniam ita cum neophytis agi volebat Rex Lusitaniæ, fidei quam limitum producendorum appetentior, multis honoribus & immunitatibus affectum reddidit libertati, & Tanadar maiorem, quæ dignitas erat inter suos prima, nominauit. Hanc hominis conuersionem multi liberalitati illius in pauperes arrogarunt: quippe ante fidem susceptam, ut erat fortunatus, & supra 600. pardos annuos possidebat, ita erat panè profusus, etiam in ipsos munificus

Lusi-

Lusitanos. Ex eius conuersione magnam in spem ventum est, totam illam insulam breui fore Christianam: atque indigenæ sanè plerique dicebant, filios parentis breui exemplum (tanti apud eos erat) secuturos. Ipse verò sua salute non contentus, sperare se plures ad Christianam fidem adducturum, quàm quot haberet in corpore pilos, dictitabat. Nec spem fefellit euentus: nunquam ex eo tempore in D. Pauli collegio deerant catechumeni, quibus multi sacris aquis frequenter tingebantur.

CAPVT XIV.

Profectio Gasparis in Chale.

INTERIM dum eo cursu Goæ res Christiana vel Gasparis vel sociorum sudore procedit, tristes de B. Xauerij in Commorino gloriosa, sed atroce nece seruntur rumores: faciebantque fidem enumerata sigillatim tormenta. Quod vt auditum est, subitò tâta fuit Goæ comploratio, quanta in communi

omnium parente non fuisset. Ea res, nec alia magis aperuit, de B. Xaue-
rio quid homines iudicarent. su-
bitò coepta sunt admirabilia ope-
ra, quæ quisque vel viderat, vel cer-
tis auctōribus audierat, aperiri: &
passim dicebatur corpus eius quo-
libet pretio conquirendum, sancti-
tatis pignus futurum Indicæ vni-
uersæ. Nec defuit cui quinque mil-
lia ducatorum iam certum erat in
eam rem expendere. Sed breui duo-
rum Patrum ijs ex locis aduentus,
P. Cypriani, & P. Emanuelis Mora-
lez, eum rumorem extinxit. Hi de
Francisco alia omnia referebant: in
Commorino esse, tantoque ap-
paratu à Christianis exceptum, vt
studio ingressum Domini in sanctā
ciuitatem viderentur in eo excipiē-
do voluisse imitari; dispersis temerè
in vias ramis, stratisque vestibis,
qua erat transiturus: & quoniam ne
asino quidem vehebatur, sed pedes,
eum in vlnas sublatum quantumuis
repugnantem in ædem sacram in-
tulisse. Ea res lætissima accidit vni-
uersæ

*De B.
Xauerij
sanctita-
te quid
populus
senserit.*

uersæ ciuitati: sed cum eum non ita
 multò post inde redeuntem Goæ
 conspexerunt, tum demum ita ex-
 ceptus est, ac si Deus illum ad vitam
 utilitati publicè reuocasset. Inte-
 rim dum adhuc aberat, vt ad Gaspa-
 rem reuertamur, in Lusitanorum
 arcem Chale dictam in ora Mala-
 barica, haud procul Calecutò, à suo
 est Rectore eo consilio amandatus,
 vt istic Collegio locū quæreret, cū
 ijs instituendis, qui recens in Socie-
 tatem admitterentur, tum adiuuan-
 dæ oræ Malabaricæ opportunum.
 Tentandæ rei illius potius quam
 perficiendæ hæc anteuerat occa-
 sio. P. Antoni⁹ Gomez, Rector Goa-
 nus, Proregis & Episcopi rogatu ad
 Regem Tanor fidei nostræ candida-
 tū, sacris mysterijs imbuendum, se
 contulerat; eo in itinere, quod erat
 per oram Malabaricam, multi mul-
 tos è nostra Societate petiuerant;
 sed cum satisfieri per nostrorū pau-
 citatem non posset vniuersis, id cō-
 silij ceperat Rector, vt in Chale lo-
 co percommodo ad excurrendum:

Malabria tota Collegium instituē-
dis tyronibus in spiritu ac litteris
erigeretur: quod vt perficeret, Gas-
parem iam satis probatum, & con-
cionibus celebrem eò amandat cū
potestate, vt de tota re statuat pro
arbitratu. Venit eò Gaspar, & præ-
ter reliquum inter milites Lusita-
nos fructum, breui rem eò perdu-
xit, vt iam non tenuiter posse vide-
retur inchoari: iam ædes & hortum
secundum flumen, eumque muro
conclusum compararat, quòd locus
hic & amœnissimus & maximè ha-
beretur salutaris. Item 70. pardaos
annuo censu. eleemosynæ nomine
impetrarat. Interea verò dum hoc
vrget, vt erat ei à rectore manda-
tum, Xauerius è Commorino Goam
rediens superuenit, qui rem diligē-
ter excussam, adhuc operariorum
urgente penuria, iudicauit imma-
turam. Itaque non segnior omitte-
re, si ita iuberetur Gaspar, quàm ali-
quod negotium promouere, mox
rem totam panè in exitu positam
destituit, & Goam re infecta cum

B. Xa-

B. Xauerio reuersus est, vt si quod fuerit eius rei conficiendæ Gasparis desiderium, B. Patris facile sit consortio compensatum. Ea re semel disturbata, in loca celebriora vicina, quæ frugem maiorẽ promittebant, consilium & studium collatum est.

CAPVT XV.

Rectoris munus deprecatus Armauziam destinatur.

AVDIERAT iam plurima de Gaspare B. Xauerius, & etiã nuper ex itinere notum, vt erat sagacissimus in aliorũ penetranda perfectione, hominem erat admiratus, animoq̃ue illum suo ad magna omnia destinabat. Primarijs autem Indiæ locis ferè prouiderat hæctenus; Armauziæ illum coquebat cura, cui emporio in rebus spirituales ferè deposito, quòd ipse sibi illam prouinciam reseruasset, nondum erat subuentum. Erat B. Xauerius ex ijs Imperatorib⁹, qui nõ modo nunquã plus militi suo impone-

ret, quam ipse sibi sumeret: sed qui, ut apud Lucanum Cato, dicere suis posset: pericula vestra praetentate meo. Solebat. n. ipse alijs ad difficilima quaque viam praemunire, & initia omnia, quae solent ferè esse difficiliora, praelibare. Hoc porro suum institutum ut in Armuziana missione violaret, faciebat Iaponicae missionis & Chinarum generosa cogitatio: quae iam ille duo regna spe & cogitatione deuorarat. Itaque circumspiciebat vniuersos, quis ex omnibus socijs eas vel corporis vel animi vires promittere videretur, quas in eam rem necessarias esse peruidebat. Celebris erat eo tempore concionator, P. Antonius Gomez, Goæ Rector: itaque statuit eum vel Diu, alteram Lusitanorum arcem, admodum quoque auxiliij spiritualis egentem, vel Armuziam amandare; Gasparem, quem tanto fructu sciebat hactenus Goæ commoratum, Collegij Rectorem designarat: atque hæc ex eo itinere, quod ante dixi, Cocino ad P.

ad P. Simonem scribit. Itaque cum Goam cum Gaspare peruenisset, *Gaspare* quod iam animo conceperat perficere aggreditur, Gasparique vocato, quid de se statuisset, aperit; cui *Rectorem* res ita inopina & improuisa accidit, ut præ stupore vix inueniret, *Goare-* quid responderet: demum ubi se collegit, ita homo parendi studiosissimus reclamauit, ac si ex ea re salus illius æterna penderet. Et sanè cum de ea re scribit, mirabili metaphora vsus ita ait: P. Franciscus me in alis ærumnæ voluit collocare, plus imponendo mihi, quam quantum ferre poterã, cui viderer quilibet posse tolerare. Ecce tibi virum ex amussim ad Societatis nostræ normam factum, quæ voto etiam peculiari ambitionem omnem ex schola humilitatis proscribit.

Facile aduertit Xauerius animi perturbationem, & Gasparis rationibus, ut videbatur, permotus rem distulit, non abstulit. Tum Gaspar velut inducijs datis cepit acerrimè cum Deo negotiari, ut eam re euer-

D 2 teret;

teret; sed efficere non potuit, ne exiguo tempore esset, quod nolebat: effecit tamen, ut paucis post diebus se Xauerius eo munere liberaret. Illud enim Deus Armuziam, tanto illius ciuitatis bono, aeterno sui numinis consilio destinarat: ipse autem rei successum aliò vertens ita scribit. Itaque tamdiu apud Dominum & apud P. Franciscum reclamauit, donec virium mearum tenuitatem agnouerit, & iugum abstulerit, quo eram planè oppressus: at non ita accidit. Nam Xauerius non ideò Gasparem illo metu liberauit, quòd de eius viribus diffideret: sed potius in admirationem viri versus, tum demum illum Armuziana missione dignum iudicauit, cum tale de profunda animi eius demissione periculum fecisset; quem fortasse antea non satis notum tanto Armuziani regni onere non putabat opprimendum. Neque enim erat minus, sed longè maius, Armuziam ire, quam Goæ manere; efferatos homines mitigare, quàm sanctissimos fratres guber-

gubernare. Sed nimirum est aliquid in honore, quod omnes sãcti fugiũt; in cruce ac labore, quod amplectãtur. Iam liberatus hoc metu Gaspar, totus in Iaponicam profectiõnem cum Xauerio ineundam incumbēbat, & ipse Xauerius id vnum nominũs Gaspare cupiebat; fortẽ ingeniorum similitudine vterque in idē propendentes: sed velut Indicam profectiõnem Xauerij frustra homines deturbare sunt conati, ita quoque diuinam oportebat de Gaspare fieri voluntatem, quam Rectõribus ipse subditorum commodo aperit, qui dixit: Qui vos audit, me audit. Itaque vocatum ad se Gasparem, & Iaponicæ profectiõnis spe plenum ita Xauerius alloquitur: Ego te, mi Pater, iam socijs præficere, iam in Iaponiam mecum abducere statueram: sed sentio nihil horum Deo cordi esse, cuius consilio, mea quidem sententia, quam pro diuina es accepturus, Armuziam euocaris, sed tamen non ita, vt Iaponicæ profectiõnis te cu-

te cu-

te cupiam cogitationem deponere. Vado ego nunc quidem paucis comitibus: sed si Dominus sagemam impleuerit, annuam socijs vt in auxilium accurrant, è quibus sic habeto te omnium primū fore. Interim Armuzianis laboribus ad Iaponiæ certamina præludes, & tantę missionis, quā ego vni Iaponiæ postpono, messe desiderium Iaponiæ solaberis.

Habuit ex hac denūtiatione quod doleret; nihil tamen habuit, quod non ad honores sed ad labores vocaretur, vnde repugnaret. Itaque ad iter se parare iussus, subito ex Armuzia in Carmaniam, Persidem, Armeniam, & in vniuersam Saracenorum colluuiem toto animo ferri coepit, & quod ex Iaponia sperari poterat, certius sibi ab illa polliceri. Verum Gasparem iam ex Armuzia in Saracenos meditantem vna angebat Obedientiæ cura: itaq; ipse ne quid suo arbitratu aggrederetur, qui tantoperè parere cupiebat, à Francisco petit, vtrum si fortè classis aliqua, vel exercitus

Lusitana

*Martyrij
incēsa in
Gaspare.
cupidi-
306.*

Lusitanus inde in Asiam Africamve tenderet, socium se adiungere posset, si tum ita expedire in Domino iudicaret. Sensit confestim B. Xaverius, Gasparem ex seipso metiens, hanc interrogationem ex martyrij cupiditate profectam. Itaque seuerè mandat, & in virtute, vt aiunt, S. obedientiæ, ne vel Rectoris Goani, vel Vicarij Armuziani, vel alterius cuiusquam licentia, suo iniussu toto triennio Insula exeat, nullo planè euentu. Hic Gaspar obstupuit, & obedientiæ se subdens, ita mandatum accepit, ac si triennio in angustissimum ergastulum recludi mandaretur. Tantilla enim insula angustissimum erat animo ita generoso ergastulum: tulit tamen, certus obedientiam victimæ preponendam. Sed nõ fuit hoc vnicum Gaspari à B. Xaverio præceptum datum; ita planè solebat ille socios, quos à se dimittebat, salutaribus monitis, velut antidotis totidem, contra tot vitiorum venena præmunire: quæ omni memoria digna, quòd ab Horatio Turfelli-

felli-

90 VITAE GASP. BARZAEI
sellino commemorata sint, præter-
mittimus.

CAPVT XVI.

*In Armuziano itinere quid
egerit.*

PRIVS QVAM Goa Gaspar ex-
cederet, Xauerij mandato Epi-
scopum adit, vt eius fausta ap-
precatione bene auspiciatum iter es-
set. Ibi Episcopus admodum lætus,
Armuziam mitti qui ciuitatem ad-
iuuaret, & Gasparem mitti; satis ite-
gnarus, quanta indigeret in eam re-
facultate, potestatem cum illo suã,
prout à Pontifice acceperat, nulla
re excepta, communicat; simul ad-
dit litteras commendationis plenas
& auctoritatis, quibus mandabat,
Gasparem nõ minori omnes hono-
re exciperet, ac seipsum: quod Gas-
pari sæpè vsui fuit in sceleratissima
ciuitate; quanquam ad honorem
quod attinet, ita modestia sua rem
temperauit, vti nihil sibi ab Eccle-
siasticis personis deferri permitte-
ret, vsus his semper in animarum
auxi-

auxilium, non in proprium ornamentum. Exeunte itaque Martio anni 1549. Gaspar cum socio Raymundo Pereira Goa soluit Armuziam versus, octiduo non amplius antequam B. Xaverius Iaponiam peteret, circiter medio postquam in Indiam appulerat anno. In naui Xaverij præceptorum & instituti sui memor, sacris diebus ad vectores verba faciebat, quotidie etiam mancipijs & pueris Christianæ doctrinæ capita explicabat, Litanias publicè omnibus respondentibus recitabat; sabbathis porrò ad Litanias in Deiparæ honorem etiam Salve Regina addebatur. Sed feria quinta maioris, ut vocant, hebdomadæ sub noctem instituta sese flagellantium supplicatio omnes ad pietatem movit, Saracenos verò & Gentiles, qui aderant, ad stuporem. Nec nullus fuit etiam cum illis fructus: nam conuersi sunt nonnulli & baptizati; è Christianis porrò peccata poenitentiae Sacramento Catholico ritu propè omnes expiarunt.

Et

Et quoniam, agere & pati fortia, Christianum & religiosum est, non minor fuit patiendi quàm agendi seges. Bimestris fuit nauigatio quingentarum omninò leucarum; quo tempore multum à siti & fame fuit incommodi, nec nihil periculi è regione freti Mecani: sed tamen dirigente Domino in portum incolumes peruenerunt. Fuit is Calaiate in Arabiae felicis ora maritima, vbi non defuerunt dactyli; & duabus deinde leucis aberat fluuius, qui dulcem aquam subministravit.

Is locus Arabibus frequens cupidinem iniecit Raymundo Periere; istic remanēdi: quam rem cùm Gaspari communicasset, ac licentiam vt ita sibi facere liceret, petiisset, abnuuit Gaspar, quòd æstus ille & desiderium tyronem, vt ait, saperet; qua deinde occasione in epistola quadam digreditur, ac monet, ne supra Superiorum voluntatem, spiritu quodam peregrino abducti sapiamus. Ita enim à Societatis incunabulis, sicut in omni religione florēte, no-

te, nostri erudiuntur, ut sese molles
ceras & corpora mortua, feni s̄que
baculos Rectoribus præbeant, quò
certius diuinam volūtatem, sua ab-
negata, assequantur.

Inde iterum soluentes, Masqua-
ten, alterum eiusdem oræ portum,
tenuerunt. Erat is hominum ferè fa-
cinorosorum asylum, quò ex India
confluebat homicidiorum & simi-
lium scelerum sentina. Hic Gaspar
nactus vnius diei otium, non cessan-
dum ratus, rogatu illius oræ Præfe-
cti ad Lusitanos verba fecit, disposi-
tis ad eam rem temerè ac pro tem-
pore arborum ramis ad umbram e-
uocandam. Nec defuerunt pro mo-
re, qui descendente è pulpito ro-
garent, ut confitentibus aures daret;
quos benignè audiuit, & inueterata
multorum annorum vulnera cura-
uit: tantusque numerus confiteri
volentium fuit, ut Præfectus Gas-
paris nauarchum, uti alterum diem
subsisteret, exorârit. Mirum, quan-
tum sibi postea Gaspar ac Deo gra-
tularetur, quàm nullum finem face-
ret

ret gratijs Deo referendis, quòd ad eum portum ita à rebus omnibus caelestibus imparatum appulisset, ubi tam opportunè Episcopali potestate vteretur! Hic Præfectus in suâ biremem Gasparem inuitarat: sed ne deserto nauarcho lautio rem culinam quærere videretur, in sua nauui maluit remanere. Ad extremum hanc eius navigationem concludamus insigni fructu, quem hîc Masquate transiens seminauit: qui licet postea maturuerit, hoc tamen loco referre commodius videtur.

Vir erat Masquate, quem Gaspar audiuit quidem confitentem, sed iustis de causis non absoluit: ac licet illas ipse reus postea aperuerit, nihil tamen attinet commemorare. Iussit eum Gaspar certis quotidie commentationibus operam dare, quibus ille tantū breui profecit, potissimū mortis meditatione, vt homo militaris & benè diues Societati nomen dare, Gasparique indiuiduus comes, vt Lucas Paulo, adiungi opta-

*In milite
ardor
pietatis
singula-
ris.*

optarit; cui linguarum peritia in primis utilis esse poterat, & animi robore: quo impulsus se affari etiã cum Gaspare velle dictitabat. En, quid virtus in animis hominum potest! quidquid enim viri huiusmodi virtutum dicunt, Deo feruorum suorum conatibus aspirante, altè in tabulis cordis carnalibus manet exaratum, non a tramento, sed spiritu Dei viui, vt Apostolus loquitur. Hęc ubi accepisset Gaspar, hominem de Societatis nostræ instituto edocuit, eumque postea per litteras Armuziam euocatum ad Collegium S. Pauli Goam amandauit. Porrò hæc res cum digna sit, quæ ex ipsis fontibus hauriatur, ad ipsas litteras lectorem remittimus. His Masquate gestis tertio die soluit, Armuziamque post bimestre, vt dixi, spatium peruenit.

VITAE